

DIZAINO OKSIMORONAS: ŠIUOLAIKINĖS KLASIKOS PERGALĖ

Tekstas: Mantė Jaruševičiūtė | Nuotraukos: gamintojų archyvas

Skandinaviškasis dizainas dėl savo gebėjimo išlaikyti estetikos ir funkcionalumo balansą neretai vadinamas laikui nepavaldžiu. Iš tikrųjų - iki šių dienų jis išlieka aktualus ir moderniuose, šiuolaikiniuose interjeruose. Apie keletą skandinavų dizaino ikonų ir klasikinio skandinaviško dizaino vietą moderniame pasaulyje pasakoja interjero salonų „Skandinaviški interjerai“ rinkodaros vadovė LAIMA ALEKNAVIČIENĖ.

Skandinaviško dizaino iškilimas

Skandinavų dizainas – estetikos ir funkcionalumo balansas: jame keliama aukšti reikalavimai funkcionalumui, bet neatsisakoma grožio ir didybės. Didybė čia suprantama kaip gebėjimas minimalistiniu braižu išgauti gražią išraišką.

Skandinavų dizaino sąvoka susiformavo ir pasauliniu mastu išgarsėjo XX a. viduryje, tapdama neatsiejama Šiaurės šalių kasdienos ir kultūros dalimi. Šiaurietiškos gyvenimo sąlygos ir tausojimo svarba lėmė dizaino funkcionalumą, tačiau siekis padaryti dizainą prieinamą didesnei daliai vartotojų nenustūmė estetikos į antrą planą – šis estetikos ir funkcionalumo balansas iki šių laikų yra skandinavų dizaino bruožas.

Pagrindiniai bruožai

Skandinaviškas dizainas pasižymi minimalizmu, aiškėmis linijomis, išgrynintomis formomis. Išskirtinis funkcionalumas pasiekiamas ne daugybe detalių, o renkantis jų tik tiek, kiek būtina. Skandinaviško dizaino objektams sukurti pasitelkiamas meistriškumas, tradicinių amatų žinios, inžineriniai sprendimai, naudojamos natūralios medžiagos

– daugiausia medis, taip pat šiuolaikiškos sintetinės medžiagos. Šiauriečiams būdingas susitelkimas, džiaugsmas darbu ir siekis jį atlikti gerai nulėmė itin aukštą gaminių kokybę ir žmogiškojo prisilietimo pojūtį.

Klasika tapusiems skandinaviško dizaino objektams priskiriama ir „mažiau yra daugiau“ filosofija. Taip pat šiam dizainui svarbios ne plokštumos, o linijos ir proporcijos. Danų architekto ir dizainerio Arne’o Jacobseno žodžiais: „Pagrindinis dizaino elementas – proporcijos, nes būtent jos ir sukuria nemirtingą graikų šventovių grožį. <...> Ar pastatas iš baroko epochos, ar renesanso laikų – bet kurio laikmečio statiniai yra proporcijų tobulybė ir būtent tai jiems užtarnauja klasikos vardą.“

Arne’o Jacobseno įtaka skandinavų dizainui

Vienas ikoniskiausių skandinavų dizaino kūrėjų yra minėtasis architektas ir dizaineris Arne’as Jacobsenas, padovanojęs pasauliui ne vieną dizaino klasika pripažintą objektą. Viskas prasidėjo 1960 m., kai Kopenhagoje buvo atidarytas „SAS Royal Hotel“ – pirmasis pasaulyje „butiko“ tipo viešbutis. Tiek viešbučio architektūra, interjero dizai-

nas, tiek ir smulkiausi dekoru elementai buvo patikėti genialiajam architektui. Pasaulinio pripažinimo sulaukęs projektas tapo jo gyvenimo darbu ir neišsemiamu įkvėpimo šaltiniu ateinančioms kartoms.

Garsiausi darbai

Vienas garsiausių dizainerio kūrinių – krėslas „Egg Chair“. Vizuali asociacija su kiaušinio lukšto forma šiam įspūdingam Jacobseno kūriniui pelnė žemišką pavadinimą ir svaiginančią karjerą. Kiekviena Jacobseno namų rūsyje ranka nupiešta krėslų linija gimė nuosekliai, be dramatiško nuokrypio. Stebėtina, tačiau gana didelis fotelio tūris nesuteikia baldui masyvumo, vizualaus svorio.

Kitas garsus architekto kūrinys – 1955 m. sukurta revoliucinė „Series 7th“ kėdė – iš esmės pakeitė danų ir skandinaviško dizaino istoriją bei tapo viena iš populiariausių Jacobseno, o gal ir apskritai visame pasaulyje, sukurtų kėdžių. Vien 1955 metais buvo parduota daugiau nei 5 milijonai kėdės vienetų, todėl nenuostabu, jog „Series 7th“ galima išvysti ne tik namų, biurų ar viešbučių interjeruose, bet atpažinti ir kino ekranuose bei televizijos studijose.

Prie ikoniškųjų krėslų priskiriami dar du Jacobseno kūriniai: krėslai „Swan“ ir „Drop“. Jokių tiesių linijų – vien linkiai ir vingiai įrėmina krėslų „Swan“ siluetą, jo porankiai ir atlošas sudaro besiskleidžiančios gėlės žiedą primenančią kompoziciją, kurios centre – sėdintysis. „Swan“ krėslai buvo skirti „SAS Royal Hotel“ viešbučio holui bei priėmimojo erdvėms, o „Drop“ buvo pagaminti ypač nedideliu tiražu ir skirti išskirtinai viešbučio interjerui. Ši kompaktiška kėdė pasižymi išraiškingu charakteriu ir organiška forma, o gražų akcentą jai suteikia ir tai, kad dizaineris, be galo žavėdamasis žmonos figūra, „Drop“ kėdę kūrė taip, kad sėdinčiojo ji neužgožtų, o pabrėžtų jo nugaros linijas.

Kalbant apie Jacobseno kūrybą, privalu paminėti ir švies-tuvų seriją „AJ“. Ją kurdamas architektas pasitelkė dvi klasikines geometrines formas ir klasikinių kampų žaismą. Šviestuvo „AJ Floor 410“ siluetas brėžia linijas ir mūsų akys jas atpažįsta. Ten, kur linija nutrūksta, vaizduotė ją pratęsia, sukuria mus žavinčias klasikines proporcijas.

Kiti skandinavų dizaino klasikai

Žinoma, yra ir daugiau ypač talentingų skandinavų dizaino kūrėjų. Pavyzdžiui, jiems priskiriamas ir legendinis, bet mažiau žinomas danų architektas ir baldų kūrėjas Viggo Boesenas bei jo sukurtas krėslas „Little Petra“. Šis nedidelis krėslukas yra vienas iš kelių Boeseno kūrinių, priskirtų „funkis“ stiliui – šiaurės šalių funkcionalizmui, kuris kitaip nei bekompromisis bauhauso stilius pasižymėjo minkštesnėmis, labiau organiškoms linijomis.

Pavadinta dizainerio uošvienės garbei, mažoji „Petra“ ir stebina, ir keri savo smulkumu bei švelnumu, primena po žalią pievą pasklidusias minkštas avelas. Galbūt dėl šių švelnių asociacijų ji ir tapo vienu labiausiai atpažįstamų skandinaviško dizaino pavyzdžių.

Dizaino klasikai gali būti priskiriami ir tekstilės darbai:

štai danų dizainerė Nanna Ditzel tituluojama pirmąją ledi Danijos baldų dizaino pasaulyje. Vis dėlto antrąją ar trečiąją ledi įvardinti būtų gana sudėtinga, nes tiek, kiek šioje srityje pasiekė Ditzel, kol kas dar jokiai kitai damai turbūt nėra pavykę pakartoti. Jos 1965 m. sukurtas gobelenas „Hallingdal“ tapo pirmuoju žymaus tekstilės gamintojo „Kvadrat“ išleistu gobelenu ir pamatiniu šios imperijos akmeniu.

Iki šių dienų „Hallingdal“ tebėra populiariausia „Kvadrat“ kolekcija – gobeleno jau parduota daugiau 5,5 mln. metrų. Paprasto audimo, tvirtas, kiek šiurkštokas, „Hallingdal“ gobelenas yra išsiskinęs daniškojo dizaino archetipas. Jį galima išvysti visur: namuose, bankuose, biuruose, viešbučiuose... Ant baldų, vilktų šiuo gobelenu, užaugo kelios kartos, todėl „Hallingdal“ yra net truputį daugiau nei dizaino simbolis. Šis gobelenas sa-

vo jutimiais ir vizualiaisiais bruožais giliai įaugęs skandinavų pasamoneje, ir apibūdinant skandinaviską kultūrą, viena iš jos dalių be abejonės būtų būtent šis Ditzel darbas. Panašią sentimentalią vietą lietuvių kultūroje užima linas ir jo gaminiai.

Klasikinis skandinaviškas dizainas moderniam pasaulyje

Šiuolaikinės skaitmeninės technologijos yra neapčiuopiamos ir itin greitai keičiasi, todėl žmogui norisi susikurti pusiausvyrą, jausti stabilumą ir ne taip stipriai laiko kaitai paklūstančius dalykus, tokius kaip mūsų vertybės, namai, šeima. Todėl skandinavų dizainas, įkūnijantis estetikos ir funkcionalumo balansą, demokratines bei humanistines idėjas ir laikui nepavaldžią žmogiškosios kūrybinės minties galią, ir šiandien vertinamas ir aukštinamas visame pasaulyje. ❶

Interjero salono „Skandinaviški interjerai“ rengiamoje parodoje „Skandinavijos dizaino oksimoronas: šiuolaikinė klasika“ bus eksponuojama daugiau nei trisdešimt prieš daugelį dešimtmečių sukurtų skandinavų dizaino ikonų. Nors kiekviena jų pasakoja unikalią istoriją, visos jos susivienija prieš laiko tėkmę – jų dizainas nepavaldus laikui.

Paroda „Skandinavijos dizaino oksimoronas: šiuolaikinė klasika“ veiks iki gegužės 18 d. interjero salone „Skandinaviški interjerai“, Vilniuje.